

Langzaam draaiden de Duitsers de schroef aan. De bewegingsvrijheid van de geïnterneerden, die zich eerst nog wel eens naar het dorp Barneveld hadden mogen begeven, werd geleidelijk ingeperkt, eind juni werd aan niet-Joden (behalve aan de partners van geïnterneerde gemengd-gehuwden) verboden, het kamp te bezoeken en op 29 september '43, de dag waarop de slachtoffers van de laatste grote razzia uit Amsterdam weggevoerd werden, kwam het einde: de *Ordnungspolizei* rukte 'De Schaffelaar' en 'De Biezen' binnen en ondanks de protesten van de commandant, van de burgemeester en van secretaris-generaal Frederiks werd de Barneveld-groep naar Westerbork overgebracht; van de ca. zeshonderdachtig leden ontsnapten er toen twee-en-twintig.

Allen hadden hun meubilair en hun koffers in Barneveld moeten achterlaten. Het meubilair verdween naar Duitsland, uit de koffers werd, niet slechts door de Duitsers maar ook door honderd twintig leden van de Westerborkse Ordedienst, die in Barneveld moesten opruimen, alles gestolen wat van enige waarde was: kleding, schoenen, levensmiddelen, enz. Dat bleek de Barnevelders toen hun in Westerbork na een week de koffers weer uitgereikt werden. Zij waren toen in het *Judendurchgangslager* in een speciale barak ondergebracht welke, aldus Mechanicus, 'een vuile beestenstal om van te kotsen' was. Dáár zaten zij, de geprivilegieerden, 'met één slag tot dezelfde paupers verlaagd als het *profanum vulgus*, dat geen bijzondere verdiensten kon doen gelden en rechtstreeks uit zijn huizen was gesleurd en in de modder gestoten.'¹

'Van meer dan een kant heet het', schrijft Presser, 'dat de kamp-commandant hen onaangenaam bejegende'² – dat zal wel waar zijn, maar die Duitser deed dat niet als enige: velen in Westerbork waren tevoren al intens jaloers geweest op de bevoorrechte groep en aangezien deze nog steeds hopen mocht, niet uit Nederland gedeporteerd te worden, werd zij, ook toen zij zich in Westerbork bevond, fel benijd; 'men stond', aldus een van de Barnevelders, 'bevooroordeeld tegenover al wat zij deden en nalieten, men trachtte hen . . . achter te stellen, zoals bij het eten uitdelen, het repareren van schoenen en kleren, maar anderzijds wilden velen bij hen in de gunst komen, want je kon nooit weten of zij niet later toch eens meer macht in het kamp zouden krijgen.'³

¹ Ph. Mechanicus: *In dépôt*, p. 175. ² J. Presser: *Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse Jodendom* (1965), dl. I, p. 446. ³ D. Dresden: *De beul regeert* (1946), p. 207.